

УДК 378.17

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ У ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

Карасьова Л.А.

Національна академія Служби безпеки України

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-23>

Розроблено структурно-логічну модель формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників, яка складається з трьох взаємопов'язаних блоків: організаційного, практичного, результативного. Апробація структурно-логічної моделі передбачала проходження таких етапів: мотиваційного, практичного, результативного. Розглянуто хід проведення експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі іншомовної підготовки. До комплексу діагностичних засобів включено аналіз наукової літератури, спостереження за діяльністю курсантів, анкетування, опитування курсантів і викладачів, методи математичної статистики. Зроблено висновок, що запроваджені педагогічні умови забезпечують дієвість розробленої структурно-логічної моделі формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі іншомовної підготовки.

Ключові слова: інформаційно-аналітична компетентність, структурно-логічна модель, майбутні офіцери-прикордонники, експериментальна перевірка, педагогічні умови.

Постановка проблеми. В сучасних умовах інформатизації суспільства, глобалізації суспільних процесів професійний розвиток офіцера-прикордонника не можна уявити без вільної орієнтації в інформаційному просторі, здатності швидко і якісно опрацювати значні обсяги інформації, постійно удосконалювати необхідні уміння і навички. Випускники Національної академії Державної прикордонної служби України (далі – НАДПСУ) повинні бути здатними застосовувати професійні знання під час спілкування з представниками інших країн, використовувати набуті вміння і навички у сукупності з їх особистісними якостями під час опрацювання іншомовних джерел інформації для прийняття відповідальних рішень у професійній діяльності. Сучасний офіцер-прикордонник повинен постійно підвищувати рівень інформаційно-аналітичної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За-рубіжні і вітчизняні вчені досліджували різні аспекти проблеми формування інформаційно-аналітичної компетентності та визначенням педагогічних умов та моделі формування зазначеної компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців формування [1; 2; 3; 4; 5; 6].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових досліджень засвідчує, що моделювання – це невід'ємна складова сучасних наукових розвідок і застосовується з метою удосконалення системи форм та методів навчання, запровадження авторських методик формування педагогічних явищ, оптимізації системи планування навчального процесу [3; 6]. Однак, обґрунтування моделі та перевірка ефективності педагогічних умов формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників не знайшли належного висвітлення у наукових дослідженнях.

Метою статті є теоретичне обґрунтування моделі формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників та висвітлення результатів експериментальної перевірки сформованості зазначеної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Спираючись на роботи вітчизняних і зарубіжних дослідників та зважаючи на специфіку нашого дослідження ми розробили структурно-логічну модель формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі іншомовної підготовки (рис. 1). Розроблена модель є структурним поєднанням блоків, які у своїй сукупності розкривають процес і особливості формування інформаційно-аналітичної компетентності.

У структурно-логічній моделі формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів прикордонників виділено три блоки: організаційний, практичний та результативний.

Організаційний блок включає мету, методологічні принципи та підходи до формування інформаційно-аналітичної компетентності, а також її компоненти.

Практичний блок об'єднує три послідовних етапи досліджуваного процесу. Кожен з етапів має свою мету і формує відповідний компонент інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників.

Результативний блок передбачає діагностику результатів сформованості усіх складових інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників за визначеними критеріями і рівнями: низький, достатній, високий.

Успішність реалізації моделі формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі іншомовної підготовки визначається педагогічними умовами:

- побудова навчального процесу на засадах особистісно-орієнтованого підходу з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі іншомовної підготовки;
- використання інформаційних технологій як засобу створення інформаційного середовища у підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників;
- організація самостійної роботи у НАДПСУ з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Формування інформаційно-аналітичної компетентності відбувається поетапно за допомогою послідовної реалізації структурно-логічної моделі на практиці.

З метою визначення стану сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників було проведено анкетування і опитування серед курсантів і науково-педагогічного складу НАДПСУ. Зокрема, в анкетуванні брали участь 23 викладачі іноземної мови і 105 курсантів 2 курсу факультету правоохоронної діяльності та права та факультету охорони та захисту державного кордону. За результатами констатувального експерименту з'ясовано, що професорсько-викладацький склад та переважна більшість майбутніх офіцерів-прикордонників розуміють роль і сутність інформаційно-аналітичної компетентності в освітньому

процесі і у процесі іншомовної підготовки також. Результати діагностики мотивації вивчення англійської мови за Р. Гарднером (Attitude / Motivation Test Battery) засвідчили, що переважають зовнішні мотиви вивчення навчальної дисципліни, тобто відсутнє було спонукаюче бажання набути необхідних вмінь та навичок, та у подальшому творчо підходити до виконання інформаційно-аналітичної роботи на основі обробки іншомовних джерел інформації.

Формувальний етап педагогічного експерименту тривав з листопада 2016 року до червня 2018 року і передбачав впровадження педагогічних умов формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі іншомовної підготовки та структурно-логічної моделі такого процесу.

Перший етап – мотиваційний – передбачав формування у майбутніх офіцерів-прикордонників стійкого інтересу до творчого опрацювання завдань в процесі іншомовної підготовки, сприяння появи у курсантів бажання подальшого удосконалення набутих знань і умінь інформаційно-аналітичної обробки інформації. У формі круглих столів, «мозкового штурму», дискусій, інтерактивних ділових ігор іноземною мовою, під час проведення консультацій і самостійної роботи у майбутніх офіцерів-прикордонників зростає інтерес до розвитку інформаційно-аналітичної компетентності шляхом пошуку нової значущої інформації. Формування ціннісно-мотиваційного компоненту інформаційно-аналітичної компетентності не можна обмежити рамками першого етапу, а здійснюється постійно на кожному занятті.

Другий етап – практичний – реалізується через систему знань, умінь і навичок пошуку і обробки іншомовних джерел інформації. На практичному етапі формуються когнітивно-операційний і діяльнісний компоненти інформаційно-аналітичної компетентності; впроваджено другу педагогічну умову шляхом використання мультимедіа, мережевих технологій, серед яких пріоритетними є технології і сервіси Інтернет. Не менш важливим елементом інформаційного середовища є портали, ресурси яких доступні у внутрішній мережі вищого військового навчального закладу. Відбувається поглиблення і систематизація знань основ обробки іноземної інформації (аналіз, синтез, структурування) з використанням ІКТ, майбутні офіцери-прикордонники навчаються використовувати ефективні методи вирішення творчих завдань на практиці, а також засвоюють навички публічного виступу іноземною мовою. Вирішення цих завдань здійснюється на базі авторського електронного навчального посібника [7]. Творчі завдання, запропоновані в даному мультимедійному посібнику, спрямовані на розвиток здатності вирішувати творчу задачу методами «мозковий штурм», методами «кластерів», «переплутані логічні ланцюжки», ключові слова та інші. Авторський посібник запропоновано включити в електронний навчально-методичний комплекс (ЕНМК) з дисципліни «Іноземна мова за професійним спілкуванням». В ньому представлено автентичні тексти правоохоронної спрямованості, які насичені професійною термінологією й містять інформацію про сучасні виклики національної безпеки

Педагогічні умови: побудова навчального процесу на засадах особистісно-орієнтованого підходу з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей майбутнього офіцера-прикордонника у процесі іншомовної підготовки; створення інформаційного середовища у підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників; організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти з використанням ІКТ	Мета: формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі іншомовної підготовки Підходи: особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний				Організаційний блок Освітнє середовище ВЗВО: навчально-методичні ресурси, ТЗН, Інтернет-ресурси, інформаційний портал ВЗВО тощо Практичний блок Результативний блок
	Принципи: системності, послідовності, безперервності, індивідуалізації і диференціації, професійної спрямованості				
	Компоненти інформаційно-аналітичної компетентності				
	Ціннісно-мотиваційний	Когнітивно-операційний	Діяльнісний	Рефлексивний	
	↓				
	Етапи формування інформаційно-аналітичної компетентності				
	Мотиваційний		Практичний	Результативний	
	Методи Проектний, інтерактивний «Мозковий штурм» Кредитно-модульне навчання Кластери, Інсерт Графічні способи організації матеріалу		Форми Практичні заняття, консультації амостійна робота, НДР, конференції тощо	Засоби Електронні освітні ресурси, мультимедіа, авторський навчальний посібник, інформація викладача	
	□				
	Критерії та показники сформованості інформаційно-аналітичної компетентності				
	мотиваційний усвідомлення значущості ІАК в майбутній професійній діяльності, бажання оволодіти іншомовними знаннями, вміннями та навичками	когнітивний показники: знання про сутність, зміст, методи та способи інформаційно-аналітичної діяльності в освітньому середовищі	діяльнісний показники рівень умінь та навичок пошуку, відбору, використанню та презентації отриманої інформації	суб'єктний показники: самооцінка власної ІАК здобувачів вищої освіти	
	□				
	Рівні сформованості інформаційно-аналітичної компетентності				
	Низький	Достатній	Високий		
	□				
Результат: сформованість інформаційно-аналітичної компетентності майбутнього офіцера-прикордонника					

Рис. 1. Структурно-логічна модель формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників

Джерело: розроблено автором

країни, економічний і політичний чинники організованої злочинності, протидію злочинності тощо. Використання мультимедійного посібника на заняттях і під час самостійної роботи сприяє розвитку не лише інформаційно-аналітичної, але й соціокультурної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. Організація другого етапу передбачала також реалізацію педагогічної умови, за якою самостійна робота під час спеціально виділеного для цього часу після занять була

спрямована на набуття первинного професійного досвіду шляхом самостійної аналітичної обробки іншомовної інформації та підготовки доповідей за обраною тематикою.

Останній етап – результативний – реалізується через моніторинг процесу формування інформаційно-аналітичної компетентності, діагностику умінь обробки інформації у процесі іншомовної підготовки (анкетування, моніторинг знань за результатами звітів про навчальну успішність

Узагальнені показники сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі іншомовної підготовки на початку та наприкінці формувального етапу експерименту

Рівні інформаційно-аналітичної компетентності	На початок експерименту				Наприкінці експерименту			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Низький	17	34%	17	30,9%	15	30%	12	21,8%
Достатній	23	46%	26	47,3%	24	48%	29	52,7%
Високий	10	20%	12	21,8%	11	22%	14	25,5%

Джерело: розроблено автором

майбутніх офіцерів-прикордонників). По-друге, цей етап реалізується через формування у майбутніх офіцерів-прикордонників рефлексії інформаційно-аналітичної компетентності, самоаналіз дозволяє їм побачити свої слабкі сторони і врахувати їх у подальшому. Для визначення результативності формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників було виділено критерії – мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і суб'єктний з відповідними показниками до кожного.

Для можливості зіставлення експериментальних результатів за виділеними показниками до кожного із зазначених критеріїв були визначені експериментальні (ЕГ) та контрольні групи (КГ). Курсантів 2 курсу спеціальності «Правознавство. Правоохоронна діяльність» і «Охорона та захист державного кордону» було розподілено на дві групи: ЕГ – 55 осіб, і КГ – 50 осіб. За якісними характеристиками та рівнем сформованості інформаційно-аналітичної компетентності учасники ЕГ і КГ суттєво не відрізнялися.

Порівнювальний аналіз даних свідчить, що до експерименту в КГ і ЕГ була однакова частка майбутніх офіцерів-прикордонників з низьким

рівнем сформованості інформаційно-аналітичної компетентності. На початку формувального етапу експерименту в ЕГ достатньо високою була частка з низьким рівнем інформаційно-аналітичної компетентності – 30%, наприкінці експерименту вона дорівнює 21,8%. Помітно зросла в ЕГ кількість курсантів із достатнім рівнем зазначеної компетентності – до 52,7% (у КГ – 46%). Після впровадження педагогічних умов кількість курсантів у КГ із високим рівнем сформованості інформаційно-аналітичної компетентності збільшилася на 1,8%, тоді як в ЕГ – на 3,5%.

Висновки і пропозиції. Аналіз результатів експериментальної перевірки ефективності реалізації структурно-логічної моделі і впровадження педагогічних умов засвідчив, що у майбутніх офіцерів-прикордонників експериментальної групи відбулися кількісні і якісні зміни на відміну від контрольної групи. Достовірність результатів доведена методами математичної статистики. Потребує подальших досліджень можливість уточнення і доповнення компонентів структурно-логічної моделі формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання іноземної мови.

Список літератури:

1. Гайдамак Е.С. Информационно-аналитическая деятельность специалиста в области образования [Электронный ресурс] / Е.С. Гайдамак // Вестн. Омского гос. пед. ун-та. – Электрон. научн. журн. – Омск, 2006. – Режим доступа: <http://www/omsk/edu/article/vestnik-omgru-83.pdf>.
2. Григораш С.М. Інформаційно-аналітична компетентність – ключовий складник компетентності майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності (на прикладі дисципліни «Інформаційно-аналітична діяльність») // С.М. Григораш // Молодий вчений. – 2017. – № 3. – С. 213-217. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_3_52.
3. Лобач Н.В. Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх лікарів в освітньому середовищі вищого медичного навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» // Н.В. Лобач. – Полтава, 2016. – 23 с.
4. Лобач Н.В. Педагогічні умови формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх лікарів у освітньому середовищі вищого медичного навчального закладу / Н.В. Лобач // Наукові записки / Ред. кол.: В.В. Радул, С.П. Величко та ін. – Випуск 141. Частина I. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.В. Винниченка, 2015. – С. 124-128 (Серія: Педагогічні науки).
5. Омельченко В.И. Развитие информационно-аналитической компетентности будущего офицера-инженера в условиях смешанного обучения информатике: автореф. дис. на соис. ученой степени кан. пед. наук: 13.00.08 / В.И. Омельченко; Челябинский гос. пед. ун-т. – Челябинск, 2011. – 26 с.
6. Субботенко О.А. Педагогическая модель формирования информационно-аналитической компетентности у обучающихся в ведомственном вузе / О.А. Субботенко, И.В. Ильина // Ученые записки. Электронный научный журнал Курского государственного университета, 2017. – № 2(42). – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/pedagogicheskaya-model-formirovaniya>.
7. Карасьова Л.А. Транснаціональні виклики: організована злочинність: навч. посібник [Електронний ресурс] / Л.А. Карасьова, С.В. Загоруйко, А.А. Джужа. – 2018. – Режим доступу: <http://electronicstudybooks.in.ua/index.php/spetsialni/transnational-challenges-organized-crime>.

Карасёва Л.А.

Национальная академия Службы безопасности Украины

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ ПРОВЕРКА ЭФФЕКТИВНОСТИ МОДЕЛИ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ ФОРМИРОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ-ПОГРАНИЧНИКОВ В ПРОЦЕССЕ ИНОЯЗЫЧНОЙ ПОДГОТОВКИ

Аннотация

В статье представлен анализ структурно-логической модели формирования информационно-аналитической компетентности будущих офицеров-пограничников, которая состоит из трёх взаимосвязанных блоков: организационного, прикладного, результативного. Апробация структурно-логической модели включает прохождение следующих этапов: мотивационного, практического, результативного. Рассматривается ход проведения экспериментальной проверки эффективности педагогических условий формирования информационно-аналитической компетентности будущих офицеров-пограничников в процессе изучения иностранного языка. В комплекс диагностических методов включены анализ научной литературы, наблюдение за деятельностью курсантов, анкетирование, опрос курсантов и преподавателей иностранного языка, методы математической статистики. Сделан вывод о том, что предложенные педагогические условия обеспечивают эффективность реализации разработанной структурно-логической модели формирования информационно-аналитической компетентности будущих офицеров-пограничников в процессе изучения иностранных языков.

Ключевые слова: информационно-аналитическая компетентность, структурно-логическая модель, будущие офицеры-пограничники, экспериментальная проверка, педагогические условия.

Karasyova L.A.

National Academy of the Security Service of Ukraine

TESTING OF THE EFFECTIVENESS OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGY OF INFORMATION AND ANALYTICAL COMPETENCE FORMATION IN THE COURSE OF FUTURE BORDER OFFICERS FOREIGN LANGUAGE TRAINING

Summary

The article deals with the model of formation of information and analytical competence of future border guard officers that consists of organizational, practical and resultative blocks. Implementation of the model includes three stages: motivational, practical and resultative. The author reviews the progress of the experimental verification of the formation of information and analytical competence of future border guard officers in the course of foreign language training. The following methods were used as diagnostic tools: analysis of scientific sources, monitoring of cadet's activities, interviews, questioning of cadets and teachers, methods of mathematical statistics. The results of pedagogical experiment testified the effectiveness of pedagogical technology implemented in the course of formation of information and analytical competence of future border guards while learning foreign languages.

Keywords: informational and analytical competence, structural and logical model, future border guard officers, experimental verification, pedagogical conditions.